

R E K O D I F I K A C E

Švestka / Dvořák / Fiala
Hrádek / Vojtek / Hajn
a kolektiv

Občanský zákoník

Komentář
Svazek VI

(§ 2521 až 3081)

Wolters Kluwer

Díl 2

Nepřikázané jednatelství a upotřebení cizí věci k prospěchu jiného

Oddíl 1

Nepřikázané jednatelství

§ 3006

Základní ustanovení

Vmísí-li se někdo do záležitostí jiné osoby, ač k tomu není oprávněn, jdou k jeho tíži následky z toho vzniklé.

Z důvodové zprávy (k § 3006 až 3011):

Návrh ustanovení o nepřikázaném jednatelství (jednatelství bez příkazu) sleduje standardní evropské úpravy odpovídající klasickému pojetí institutu. V principu se sleduje platná úprava v § 742 a násl. stávajícího občanského zákoníku s některými doplňky a úpravami. Základní zásada je, že se nikdo zpravidla nesmí vmísit do cizích záležitostí, nemá-li k tomu svolení druhé osoby (případně nemá-li k tomu zákonně zmocnění nebo pověření soudu či jiného orgánu veřejné moci). Učiní-li to, odpovídá za všechny následky (tedy i za náhodu). Zvláštní případy jsou: vmísení se do záležitosti jiného za účelem odvrácení škody, anebo za účelem opatření prospěchu této osobě. V obou případech má nepřikázaný jednatel právo na náhradu nákladů. Leč přec jen se mezi oběma případy rozlišuje, protože jednání k užitku jiného se zásadně nemá dít proti jeho vůli. Šetří se tudíž zvláštnost tohoto případu: otázka, zda došlo k užitku, se neposoudí podle objektivních kritérií (např. podle hlediska, bylo-li jednáno s péčí řádného hospodáře), ale z pohledu zájmů a potřeb osoby, v jejíž záležitosti bylo takto jednáno. Proto má tato osoba mít právo požadovat za stanovených podmínek navrácení všeho v předešlý stav, popřípadě na náhradu škody.

Ujme-li se někdo cizí záležitosti neoprávněně, je povinen dovést ji do konce a podat pánovi věci počet (vyúčtování) o tom, co učinil a s jakými náklady. Nenáleží-li nepřikázanému jednateli náhrada nákladů, má ius tollendi, tj. může si vzít, co na vlastní náklad opatřil. Osnova se nespokojuje se zjednodušujícím výměrem § 745 platného občanského zákoníku („pokud je to možné“) a navrhuje podmínit výkon tohoto práva tak, že podstata věci nesmí být zhoršena a že nesmí být ani nadměrně ztíženo její užívání. Jedná se o standardní konstrukci, kterou respektoval ještě občanský zákoník z r. 1950.

Související ustanovení:

§ 440, 446, 1001, 1084, 1291, § 2199, § 2406, § 2894 až 2971, § 3007 až 3011.

Z literatury:

1. Mayr: *Soustava občanského práva. Kniha třetí: Právo obligační.* 1928. – 2. Rouček, Sedláček: *Komentář.* 1937. – 3. Sedláček: *Obligační právo III.* 1929. – 4. Židlická: *Jednatelství bez příkazu*

dle občanského zákoníku versus negotiorum gestio v římském právu. 2001. – 5. Židlická: *Negotiorum gestio*. 1998.

Přehled výkladu:

- I. Povaha institutu (1 až 3)
- II. Systematické začlenění (4 a 5)
- III. Náležitosti (6 až 10)
- IV. Obsah závazku (11)
- V. Ratihabice (12)
- VI. Vztah k dalším ustanovením občanského zákoníku (13 a 14)
- VII. Základní ustanovení (15)

I. Povaha institutu

1. Nepřikázané jednatelství je právním institutem majícím svůj původ v římském právu (*negotiorum gestio*), v němž bylo rozšířeným společenským fenoménem. Jeho podstatou je dobrovolná činnost ze strany jednatele (*negotiorum gestor*), který obstarává věc jiného (*dominus negotii*) bez smluvního či zákonného příkazu.

2. V moderní době se tento institut mnoho nevyužívá, a to vzhledem k důrazu, který soudobé kodifikace kladou na autonomii jednotlivce a ochranu jeho práv. Základní zásadou je zákaz vměšování se do záležitostí druhých osob a nepřikázané jednatelství představuje toliko výjimku z pravidla. Přesto jde o institut se širokým záběrem, pokrývající celou řadu potenciálních plnění. Právě skutečnost, že v moderních právních systémech došlo zobecněním římskoprávní kazuistiky k formulování abstraktní skutkové podstaty, představuje značné nároky na interpretaci takové právní normy. Je totiž třeba nalézat někdy obtížně zřetelnou hranici mezi „pomocí bližnímu“ a vnuceným zásahem do cizí zájmové sféry, mezi altruistickou péčí o jiného člověka a svévolným překročením oprávnění.

3. Aktuální právní úprava institutu z velké části kopíruje ustanovení § 1035 až 1040 o. z. o.

II. Systematické začlenění

4. Z hlediska systematického je institut nepřikázaného jednatelství zařazen do čtvrté hlavy části čtvrté (relativní majetková práva), nazvané „Závazky z jiných důvodů“, která doplňuje ustanovení o závazcích ze smluv a závazcích z deliktů. Toto zařazení napovídá, že vztah, který z nepřikázaného jednatelství vzniká, je vztahem závazkovým, jehož stranami jsou *dominus* a *gestor*. Právní povaha tohoto vztahu se nicméně liší v závislosti na tom, o jakou skutkovou podstatu nepřikázaného jednatelství jde.

5. Obecnou zásadou je, že nepřikázané jednatelství není dovoleno. Výjimku tvoří situace upravené v § 3007 (jednatelství nutné) a § 3009 (jednatelství užitečné). V případě nepřikázaného jednatelství mimo rámec těchto skutkových podstat vždy půjde o protiprávní jednání, tedy o delikt. U dovolených forem jednatelství půjde typicky o kvazikontrakt, tedy vztah odpovídající smluvnímu vztahu,

avšak založený bez smluvního konsensu, neboť chybí souhlas *domina*. U nutného jednatelství, kdy gestor odvrací hrozící škodu, se bude jednat o kvazikontrakt vždy, neboť nezáleží na výsledku, lze proto již *ex ante* dovodit dovolenost takového jednání. U jednatelství užitečného závisí jeho dovolenost na tom, zda bude mít *dominus* z vyřízení věci převážný prospěch, proto lze otázku, zda se jedná o delikt či nikoliv posoudit až *ex post*. I u jednání původně směřujícího k převážnému prospěchu *domina* může být dosažení zamýšleného výsledku v důsledku nejrůznějších okolností zmařeno.

III. Náležitosti

6. Pojmové náležitosti nepřikázaného jednatelství tvoří:

- a) jednání *gestora* (jednatele bez příkazu),
- b) úmysl obstarat cizí věc,
- c) nedostatek zmocnění,
- d) dopad jednání do právní sféry *domina* (ten, v jehož zájmu se jedná).

7. Ad a) Jednání *gestora* může mít povahu jak faktickou (např. provedení práce, manipulace s věcí), tak právní (např. uzavření smlouvy). V případě právního jednání vystupuje *gestor* jako nepřímý zástupce *domina* (srov. § 3010); následky jednání *gestora* se tak projevují pouze v jeho právní sféře s tím, že mu po dokončení jednání vzniká povinnost převést, co takto nabyt, na *domina*.

8. Ad b) Pro vznik nepřikázaného jednatelství je dále vyžadován záměr *gestora* obstarat cizí věc (*animus aliena gerendi*), tedy jeho vědomost o tom, že vyřizuje věc jiného, nikoliv svoji. Úmysl *gestora* nemusí nutně zahrnovat vědomí, pro koho konkrétně věc obstarává; omyl *gestora* v osobě *domina* tedy nemá na vznik nepřikázaného jednatelství vliv. Stejně tak není významná *gestorova* představa o právní povaze jeho jednání, o nepřikázané jednatelství tedy půjde i tehdy, pokud se *gestor* mylně domnívá, že byl *dominem* k jednání zmocněn.

9. Ad c) Zmocnění k jednání může vyplývat ze smlouvy, ze zákona či ze soudního rozhodnutí. Nedostatek zmocnění pak spočívá buď v jeho úplné absenci či v tom, že zmocněný *gestor* překročí zmocněním určený rámec.

10. Ad d) Ze zákonného znaku „vměšení se do záležitosti jiné osoby“ lze dovodit, že jednání *gestora* se musí nějakým způsobem promítnout ve sféře *dominově*. Nepůjde tedy o nepřikázané jednatelství, pokud *gestor* sice bude jednat v úmyslu obstarat cizí záležitost, ale postavení *domina* zůstane stejné, jako kdyby takového jednání nebylo (např. *gestor* se pokouší zakoupit pro *domina* pozemek, ale transakce se neuskuteční). U jednatelství nutného (§ 3007) nicméně postačuje, že úsilí *gestora* má potenciál následek ve sféře *domina* vyvolat.

IV. Obsah závazku

11. Z hlediska typologie závazků je nepřikázané jednatelství závazkem lukrativním (bezúplatným) nerovným. Práva a povinnosti vyplývající ze závazku z nepřikázaného jednatelství jsou vymezeny dílem ve společných ustanoveních (§ 3010 a 3011), dílem